

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Hieronymi Dandini Cæsenatis E Societate Iesv De Corpore
Animato Lib. VII.**

Dandini, Girolamo

Parisiis, 1611

II. De multiplici vsu, mutuoque partium consensu.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95641](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95641)

Pars, instru-
menta, &
membrum
quid differe-
rant.

Tria igitur hæc nomina magnoperè distin-
guenda sunt, pars, instrumentum, & mem-
brum. Pars per ordinem ad totum nominatur,
tùmque homogeneas omnes, tum heterogeneas,
comprehendit; quòd ambæ corpus totum con-
stituunt & componant, communicè fruuntur
vita: sed & ambæ ad agendum conferunt. In-
strumentum ad actionem refertur, eamque par-
tem significat, quæ perfectam aliquam & inte-
gram operationem edit. Quod & omnes hete-
rogeneas faciunt; vt oculus visionem, manus
apprehensionem, crus progressionem: & ex ho-
mogeneis aliquæ, arteria pulsus, vena sanguinis
distributionem. Vt enim corpus vniuersum a-
nimæ instrumentum est, ita singulæ partes, quæ
propriam aliquam actionem habent, instrumen-
ta illius appellantur. Aliæ, partes sanè, at non
instrumenta dicuntur: quòd nullam per se actio-
nem propriam habeant; vt oculi, tunicæ atque
humores. Itaque peccant non leuiter illi, qui ho-
mogeneas & similari parti instrumentariam op-
ponunt: quasi nulla pars homogenea & simila-
ris instrumentaria foret. Verùm vt simplici com-
positam dicimus aduersari, sic homogeneas he-
terogeneam, similari dissimilarem, instrumen-
tariam non instrumentariam sapienter oppone-
mus.

Heterogeneas
partes in-
strumentarie.

Nec tamen heterogeneas negabimus *vt* *eg-*
g instrumentarias iure optimo appellari: tum
quod propriam omnes operationem habeant:
tum quod figuræ concinnitas, magnitudo, num-
merus, & situs (quæ quatuor instrumenti naturam
perficiunt) in illis, quàm in homogeneis, ma-
gis eluceant: quod & Aristoteles adnotauit in
4. Meteororum lib. cap. 12. In omni tamen he-
terogenea parte pars est quæpiam homogenea,
vt pluribus in locis confirmauit Galenus, quæ
princeps sit actionis causa, velut in oculo cristal-
linus humor, in musculo neruus; reliquæ illi
potius vsum præstant. Et tres quidem partium
diuisiones tantundem valent solique vocibus
differunt: sed postrema à prioribus omnibus di-
uerfa est. Siquidem instrumentaria sunt, tum
compositæ omnes, heterogeneas & dissimilares;
tum simplices quædam, homogeneas & simi-
lares.

Quadruplex
instrumen-
torum ordo.

Denique membrum quoque operationem ma-
ximè respicit. Sed non nisi de heterogeneis par-
tibus propriè dicitur: quòd eæ præcipua sint &
maximè nota operandi instrumenta. Quorum
quadruplex ordo est: primus ex solis similitudine
constat, vt musculus: alter ex primis coalescit, vt
digitus: tertius ex secundis, vt manus: quartus ex
tertiis, vt brachium.

A

DE MULTIPlici VSV, MV-
ltaque partium consensu.

CAP. II.

Ac posita generali partis notione an-
teque ad specialem & singularum
propriam considerationem accedam,
vniuersè quædam de omnibus dicere
constitui ex quibus vniuersumque vis & natura
propria planior post euadat.

B

Primum autem illud esto. Nihil temerè aut fru-
strà, non dicam in nostris corporibus, sed ne in-
iis quidem, quæ vilissimorum sunt animalium, fa-
ctum fuisse: nullam vel minimam particulam su-
peruacaneam esse aut otiosam: sed omnes aut
summoperè necessarias, aut plurimum certè vti-
les & fructuosas. Summòque omnino consilio
& incredibili arte ac prouidentia vniuersam
hanc fabricam & illius partem vnamquamque
constare. Quod cum optimè intellexisset Gale-
nus; non semel, sed sapissimè ex tam admirabili
opere summam ostendit opificis Dei sapientiam
ad excogitandum, potestatemque ad perficien-
dum cognosci plane ac demonstrari. Vt reliqua
nunc taceam; admirabile prorsus est illud, quod
in libro de fetuum formatione cap. 6. hic
idem auctor colligit. Cum musculus vnusquis-
que aut os decem vsus & fines habeat, sintque
musculi in hominis corpore plures multò, quàm
sexcenti; & ossa plura, quàm quadringenta; vel
solos musculos vltra sex mille, & ossa multò plu-
res, quàm quater mille, vsus ac fines habere.
Quibus si reliquarum particularum proprios
vsus adiungas, non in myriadas, sed in chilia-
das facilè deduces numerum.

Nulla pars
otiosa.

C

Hoc autem loco vniuersè solùm dici potest,
harum partium vsum aut ad agendum esse, aut ad
patiendum & recipiendum. Corde namque aut
iecinore tanquam principio nutritionis agente
vitur natura; eamque ab hoc principio reliquæ om-
nes partes suscipiunt. Cor caloris principium est
& pulsus, qui ad reliqua omnia membra deriuantur.
Ac rursus quædam esse partes in functione
quæpiam præcipuas, alias veluti ministras &
melioribus famulantes. Præcipuæ sunt ad pulsan-
dum, nutriendum, sentiendum, & procreandum;
cor, iecur, cerebrum, testes. Famulantur arteriæ,
venæ, & nerui, quibus sanguis, spiritus, & semen
comportantur. Tum verò quarundam vsum ge-
neralem esse aliisque omnibus vtilem ac necessa-
rium, vt earum, quas modò commemoravi, arte-
riarum, venarum, neruorum: aliarum specialem &
propriam; vt oculi, auris, narium. Nonnullas
item factas fuisse & fabricatas, vt potiores alias
tuerentur & conseruarent, vt thoracem propter
cor, cranium propter cerebrum, peritonæum &
omentum propter ventriculū & intestina, pal-
pebras propter oculos, cutem propter corpus vni-
uersum. Alias demum aut ad replendas inanitates,
vt carnem permulta, aut ad recipiendos humores,
vt vesicam vtramque, lienem, renes, & glandu-
las: aut ad ornatum corporis superfluitatumque
consumptionem; vt pilos, supercilia, & id genus
alia; quæ tamen propriæ partes non sunt.

Multiplex
vsum.

E

Partium cō-
sensus.

Alterum autem; inter hæc omnes partes maximam profus & vbiq; consensum esse: tum ad constituendum & conservandum totum, illiusque bonum, & incolumitatem procurandam: tum ut sibi vicissim præstent operas & mutuis quasi auxiliis stent. Omnes namque sibi vicissim compatiuntur, & vna alterius affectionem sentit: aut quod propinqua sint; aut quod per conceptacula & nervos inter se colligata. Oculorum musculi affectiones cerebri per sentiunt, cerebrū septo transverso atque ori ventriculi cæterisque omnibus nervosis membris consentit. In vnam etiam & eandem operationem omnes conspirant: maiores quidem, ut manus, pes, oculus, in operationem totius animalis: minores vero, ex quibus ea constant, in actiones illarum proprias; ut caro, os, nervus, in apprehensionem manus, & incessum pedis, partisque oculi in visionem totius organi. Quare cum in libro de medicis seu chirurgi officina dixerit Hippocrates bonam digitorum habitudinem esse, si magnus indici opponatur & magnus inter eos sit intervallum; causam Galenus exposuit in 1. de usu partium lib. cap. 9. quoniam partes omnes consentire sibi oportet, suasque functiones vicissim inuare; ita vero consentiunt optime ad apprehensionem, quæ manus & digitorum est functio. Ac tandem quantitate quoque & qualitate sibi respondent. Quippe ventris corpulentia aut gracilitas, eadem ferè est, quæ faciei; crura brachii similia sunt, quibusque cubiti breues, iis femora item parua esse solent; & quibus pes brevis, manus exigua. Ex quibus omnibus præclara constat animalis corporis fabrica, opificisque sapientia admirabilis.

SEMEN, ET LAC PARTES

corporis animatas non esse.

CAP. III.

Vi vero certa ratione ac methodo de singulis partibus dicturus est, naturam in illarum procreatione sequi debet. Ut quemadmodum ea, siue ex elementis, siue ex humoribus, duo partium genera, homogeneas primum; deinde heterogeneas producit: ita is tractationem vniuersam ad hæc duo summa capita reuocet; primumque de similibus, tum de dissimilibus dicat. Vniuersè autem de similibus nil aliud occurrit, præter generalem illius notionem, qua illarum partem quamlibet intelligimus eandem cum toto naturam, & appellationem habere. Noster igitur labor in singularum explicatione futurus est. Ac primum earum numerum colligere oportet atque ob oculos nobis ponere; ut de quibus dicendum sit intelligatur.

Aristoteles sanè in 2. de partibus animalium lib. cap. 2. tria commemorauit earum genera. Vnum illarum ex quibus proximè coalescunt dissimilaria membra, ut caro, os, nervus. Alterum earum, quæ illis nutrimentum præbent, ut sanguis. Tertium excrementorum. Sed manifestum est, eum partis vocem ampliori acceptione vrsupasse; ut ea omnia comprehenderet, quæ in nostris scorponibus continentur. Alioqui si pars, ut antea

Partium
simplex ge-
nus.

A definitum est, ea sola propriè nominatur, quæ communi fruuntur vita; duo posteriora genera excludenda sunt. Sanguinè enim, spiritum, & humores cæteros, nec animatos esse, nec corporis partes; is qui hunc antecessit liber, planè demonstrauit. Multò minus sunt excrementa profus inutilia, faeces, vrina, sudor, sanies. De vtilibus, semine & lacte, ac de quibusdam, quæ ex materia excrementosa fiunt, ut pili, vngues, dentes, cornua; ac demum de medulla & adipe magis posset dubitari.

B Semen enim non defuerunt qui animatum dicerent. Sed ij videre potuissent quid ab Aristotele fuerit definitum in primo libro de animalium ortu cap. 18. & 19. & in 2. libro cap. 1. & 3. Quoniam in altero non partem, sed excrementum: in altero, ut in 2. quoque libro de anima text. 10. non animatum actum, sed potestate esse dixit: quatenus ex illo animatus factus fieri potest. Verissimum enim illud est, quod in 1. Phylorum lib. positum est, mutationem omnem à priuatione ad habitum progredi: & in text. 76. si procreandum animal sit, ex non animali procreandum esse. Quare si ex semine animatum quidpiam gigni debet, necesse est illud anima priuatum sit. Anima item organi corporis actus est, ut in 2. lib. de anima demonstratur; non homogenei, nisi quatenus ex ipso heterogeneum & organicum corpus componitur. At semen homogeneum totum est, ut non solum idem philosophus tradidit, sed in 2. quoque lib. de semine confirmauit Galenus. Tantumque abest, ut ex illo corpus organicum componatur, ut ab eo proiciatur potius & secernatur. Neque vllum certum habet situm in corpore, sed propriis continetur vasis à toto corpore separatum, quemadmodum sanguis & spiritus, ex quibus non animatis nec partibus corporis tota seminis substantia constat. Secernitur autem & separatur ab animali absque vlla illius læsione: nec ideo mancum est aut vlla parte mutilatum, quod semen emisit. Immo melius pertapè habet, & magno perè leuatur, ut Aristoteles in primo de animalium ortu cap. 18. & libro 2. cap. 4. affirmavit. Neque pueri, spadones, decrepiti & femina, quibus deesse semen idem ipse philosophus prodidit in eodem cap. 18. & problemar. 16. & 34. sect. 17. vlla corporis parte carere existimantur.

D De lacte eadem profus argumenta proponi possunt. Quoniam nil aliud est, quam sanguinis quadam pars magis cocta, & ut est in 4. libro de animalium ortu cap. 16. excrementum quoddam eiusdem profus naturæ cum semine menstruòque sanguine: siquidem eandem oportet esse materiam, ex qua gignitur, moxque genitus alitur & educatur factus. Deinde non omnibus adest animalibus, sed solis feminis; iisque duntaxat, quæ fetum intra se gignunt. Nec omni arate & tempore. Neque eum reliquo corpore coniunctum est: & facile atque sine læsione aut mutilatione separatur. Nimirum non tanquam corporis pars, sed velut infantium alimentum à natura prouisum.

Neque lac.